

„Aušros“ sukakčiai skirtas numeris (II)

„Aušros“ šimtmetį švenčiant — keletas siluetų iš „Aušros“ gyvenimo.

„Aušros“ moterys.

Iš „Aušros“ poetų kūrybos: Liudvika Malinauskaitė-Sliupienė — Eglė, Juozo Eidžiūnaitis-Kalnėnas, Tomo Žičkaus eilėraščiai.

Ateitininkiškumo ateitis.

Lietuviai išeiviai — kas dabar esame?

Dvyliktoji metinė lietuvių fotografų paroda Chicagoje.

Nauji leidiniai.

Kertinė Parastė

Ateitininkiškumo ateitis

Ateities žurnalo ruošiamas akademinis savaitgalis (1983 m. spalio 14-16) suteiks gerą progą Chicagoje inteligentiškai visuomenei giliau pasvarstyti lietuvių tautą tiečiančius klausimus, nes ateitininkiškumo klausimas žymia dalimi įsijautia su lietuviškumo klausimais.

Yra ir labai savitų ateitininkiškų priežasčių rinktis šia lietuviška ateitininkiškumo aprašą besidomintiems asmenims ir svarstyti ateitininkų krypties klausimus. Viena iš jų yra ilgamečio ateitininkijos dviasios vado kun. Stasio Ylos mirtis. Jis apie trisdešimt metų labai uoliai ir su giliu išjautimu bei įsimastumu vadovavo ateitininkijos auklėjimui. Šiandien būtų dar per anksti kritiškai pasverti ir įvertinti jo ateitininkijos supratimo pobūdį. Be abejo ateis laikas ir bus svarbu šio auklėtojo ir ateitininko veiklą visapusiškai pasverti.

Jau ir dabar kai kurie kun. Ylos ateitininkiškos dviasios bruožai yra ryškūs. Viena iš jų yra stiprus ateitininkiško jaunimo nukreipimas į ateities uždavinius. Ateitininkiškumas ir futurizmas kun. Ylai beveik susibloškė.

Kitas bruožas, kuris yra būdingas tiek paties Ylos asmenybei, tiek jo auklėjimo metodikai, yra labai kūrybinga ir valinga asmenybė. Toliau savęs samprata, kuri yra išvadiniai veikli, bet kartu ir drausminga, jis stengėsi įdiegti ateitininkų jaunimui, kuris šandien yra jau subrendęs ir pajėgus toliau puoselėti ateitininkišką dviasį. Turint tai prieš akis, mūsų ateitininkų akademinis savaitgalis turi savitos prasmės.

Tačiau reikia nepamiršti, kad ateitininkija nėra kun. Ylos kūrinys. Ji yra kažkas ir istoriškai ir esmiškai savito. Ateitininkija yra toks lietuvių šviesuomenės pasireiškimas, kuris pats savo kilme išsina plačiau, negu tautiškai supratas lietuviškumas. Net istoriškai žiūrint, tenka nepamiršti, kad ateitininkija yra senesnė už Lietuvos nepriklausomybę. Juk jau ateitininkais būdami, akademikai stėjo kovoti už Lietuvos nepriklausomybę. Ateitininkijos pradžia yra 1908 metai.

Kas tad yra ateitininkija? Idėjiškai žiūrint, tai yra tokia akademinė simbiozė (susitiki-mas), kuri susidarė, kai susilietė Petrapilio ir Maskvos idėjiniai polėkiai su Liuvono ir Šveicarijos Freiburgo universitetų polėkiais. Tiek, kiek pirmieji buvo tuo metu liberalizmo ir socializmo tvirtovės, tiek antrieji atstovavo

atgimstančiam tomizmui ir prasi-dedančiom visuomeninėm katali-kų aspiracijom. Dėl to pirmieji ateitininkai studijavo ne šventą raštą, bet Markso Kapitalą. Dėl to į ateitininkiją jos pradžioje tenka žiūrėti kaip į lietuviško akademi-nio jaunimo gyvą reaguimą į pasaulines problemas. Ateitinin-kija savo pradžia yra dalykas, išsėjęs anapus tautinių sienų. Tai nereiškia, žinoma, kad ateitininkija nebūtų lietuvių tautos pasireiškimas, bet tai reiškia, kad ji savo prigimtimi yra labiau tinkama susitikti su žmogiskomis problemomis apskritai, su kuriomis lietuviška šviesuomenė dabar susitinka išeivijoje.

Reikia tikėtis, kad šis akademinis savaitgalis, kurio tema yra „Lietuviai išeiviai — naujų sąvokų ieškojimas“ imsis tų problemų, su kuriomis šiandien mes susitinkame.

Kokie yra šandien uždaviniai, kurie yra reikalingi ateitininkijos permastymo? Jų galima suminėti tris sritis: religinę sritį, tautybės išlaikymo sritį ir socialinę sritį. Visų pirma šiandien kyla klausimas, kas yra pagrindinės reikšmės dalykas religinėje srityje, jeigu žiūrimė į ją akademiškai lygyje. Lietuvių tauta savo tikėjimo liudijimu šiandien rodo viso pasaulio susi-domėjimą sukėlusį spektaklį. Tačiau Lietuvoje komunistinį auklėjimą išėjęs inteligentas nieko taip nėra reikalingas, kaip proto religijos pagrindimo. O ir visai krikščioniškai šiandien trūksta proto natūralaus įva-do į apreiškimą. Ir kai jo trūksta, tai ir krikščionybės palaima ne kartą nepataiko į realias gyvenimo problemas.

Rasti krikščionybei natūralų įvadą į gyvenimo problemas ateitininkija yra pašaukta iš savo pačios prigimties. Ji yra kilusi iš krikščionybės ieškojimo kontakto su gyvenimo problemomis. Šita prasme ji gali būti naudinga visam pasauliui. Galima net drįsti sakyti, kad ji yra vienintelė šita prasme, nes daugelis krikščionių arba nemato realių problemų, arba į jų sprendimą eina negiliai, nepažindami giliau krikščio-nybės prigimties.

Tautinė problema ateitininkijai šiandien yra atsistojusi labai juntamoje formoje. Tačiau praėjusio šimtmečio tautiškumas šiandien negali duoti į ją pakankamo atsakymo. Į ją tenka eiti su nauju šios problemos supratimu. Jeigu praėjusiame šimtmečiu užteko rūpintis tautinės sąmonės ugdymą (Nukelta į 4 psl.)

„Aušros“ šimtmetį švenčiant

Keletas siluetų iš „Aušros“ gyvenimo

VINCAS TRUMPA

„Aušros“ balsas

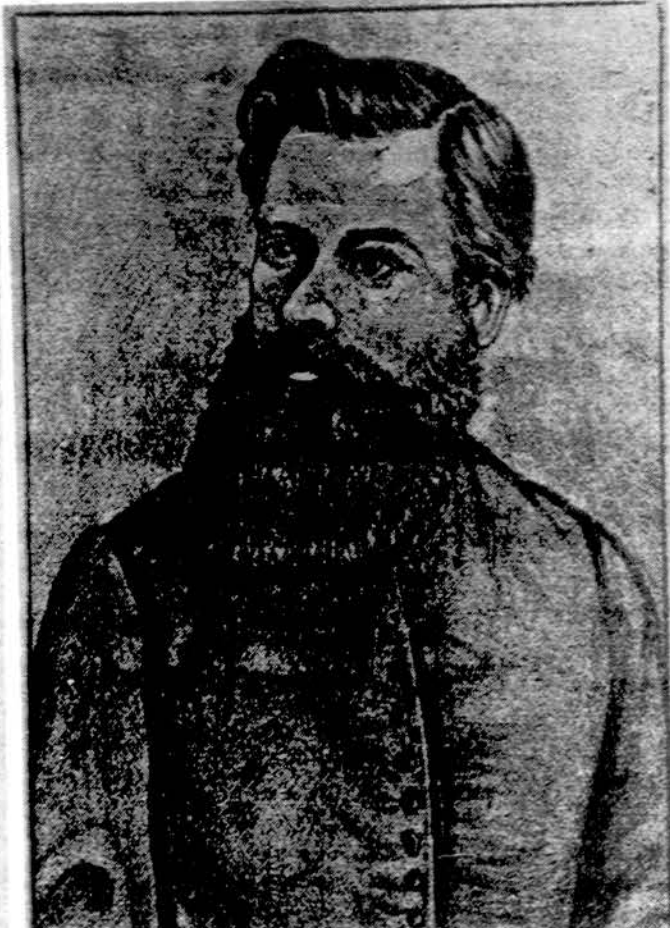
Ne didelis ir nelabai galingas tas balsas, bet, atrodo, jis taip smarkiai suvirpino žmonių širdis, kad jo aidas tebeskamba dar ir šiandien. Matytis, jis ėjo iš širdies ir pataikė į širdį. Ar ne to ir Adomas Mickevičius reikalavo iš poezijos? Vos keletai metų pralinkus po Aušros mirties, Antanas Vilkutaitis, „Amerika pirtyje“ autorius — dėl to dabar berods nėra ko ginčytis — Vieni-bėje lietuvininkų tarp kita ko rašė, kad su Aušros mirtimi „nutilo visi tie lakštingalos“, kurie ten savo eiles spausdinosi. Ne per daug dėl to liūdi Vilkutaitis, dūmo-damas, kad vien eilėmis tautos neprikelsi. Kiek vėliau ir Vincas Kudirka, pavadinęs „Aušros“ gadyne „lyrizmo gadyne“, sakė: „Šiandien jau to negana. Šian-dien (apie 1896 m.) jau reikia pažinti Lietuvos geografiją, etnografiją, ekonomiską ir poli-tiską būvį ir t.t.“.

Iš tikrųjų ir tų lakštingalų balseis nebuvo jau toks „pilnas, skardus, griaudingas ir, taip sakyti, skalsus“, kokiį jį girdėjo Antanas Baranauškas Anykščių šilėlyje. Visokie Višteliai, Miglo-varos, Trupinėliai, Vanagėliai, Kėkštai ir Zauvervainai ne kažin kaip ten eilavo. Tačiau kažin ar ta pati visa Aušra nepragydo lakštingalos balsu, kad ir V. Kudirka, jį išgirdęs, iš karto pasiū-jo, ir didelis, ir galingas, ir pasaulis jam pasidarė per ankštas. O svarbiausia, jis pasijuto lietuvis esąs. Ir žemaitėi emė ir rankos drebtė, ir ašaros iš akių veržėsi, kai jai gerasis Povilukas (Višinskis) parodė Aušrą. O mūsų kaimiečiai, išgirdę tą balsą, emė mažiau bučiuoti ponų rankas (G. Landsbergio liudijimas) ir pasiū-jo patys ponais esą (M. Biržiškos vertinimas). Gal dėl to ir kaimo bernai ir mergos nesigailėjo kartais dėl jos pusmetinės savo algos.

O iš paviršiaus toji Aušra tokia pilka, kukli, beveik skurdi, kad rodo ir pasižūreiti nebuvo į ką. Nežinia, ar pasaulio laikraštijos istorijoje surasime kitą tokį atve-į, kur toks mažas ir pilkas paukštelis būtų pragydes tokiu galingu balsu, kad jį išgirdo net ir Varšuva, ir Poznanė, ir Petrapilis, ir Berlynas. Štai kur yra visa Aušros reikšmė, štai kur atsiklaidžia tas „lietuviškas feno-menas“ („objaw litewski“), kaip Aušrą pavadino lenkiškas Dzie-nnik Poznanski.

Martynas Šernius (1849-1908), Mažosios Lietuvos veikėjas, lietuviškų knygų ir laikraščių leidėjas Tilžėje ir Klaipėdoje — vienas iš „Aušros“ sumanytojų, finansiniai įgalinę pirmojo jos numerio išleidimą.

Andrius Vištelis (1837-1916), vienas „Aušros“ steigėjų, 1863 m. sukilėlis, Garibaldių kariuo-menės savanoris, spaudos draudimo meto poetas ir vertėjas.

Gal kiek ir perdėjo prof. V. Puti-nas-Mykolaitis visą mūsų litera-tūros istoriją suskaldydamas į priešaušrio ir poaušrio laiko-tarpius, tačiau Aušra buvo tam tikras lūžis ne tik literatūriname, bet ir apimam tautiniame mūsų gyvenime.

Kas pagimdė „Aušrą“?

I tą klausimą galima atsakyti dvejopai: (1) nurodyti tas sąlygas ir priežastis, kurios pagimdė Aušrą ir (2) nurodyti tuos žmones, arba organizacijas, kurios davė Aušrai pradžią. Jonas Šiūpas, vienas iš Aušros gimdytojų arba „pribuvėjų“, kaip būtų pasakęs J. Tumas-Vaižgantas, nurodė tris priežastis, kurios pagimdžiusios Aušrą: (1) noras atsispirti prieš lenkišką buvusio Vilniaus univer-siteto įtaką; (2) noras atsispirti prieš rusifikaciją ir Lietuvos supravoslavimą; ir (3) noras įsijungti į bendrą nacionalinį ir nacionalistinį Europos sąjūdį. Visos tos priežastys ar sąlygos labai rimtos, tik kyla klausimas, kas iš Aušros gimdytojų galėjo jas taip gerai suprasti, kaip jas supra-si Šiūpas, praėjus jau daugeliui metų po „Aušros“ pasirodymo. Mūsų sociologizuojantieji istori-rikai (jū dabar ypač daug priviso)

galėtų surasti dar daugybę kitų ekonominių, socialinių, kultū-rinių ir politinių priežasčių, prisidėjusių prie Aušros pasirodymo. Visiškai kitaip ir daug paprasčiau męgo aiškinti Aušros genezė veterinarijos generolas Jonas Bulota, ypač išgarsėjęs dėl savo kariškos kepurės:

— Tai ką, jūs manot, kad Lietu-va buvo visą laiką? Ne, nebuvo. Ot, vieną sykį mes, keli inteli-gentai, susirinkome Marijampo-lėje vienam viesbutyje... keliese. Ir sakom: „Reikia sukurti Lietuvą“. Na, ir sukūrėm! Ot dabar jūs ir tvirtite Lietuvą.

Ar nepanašiai galvojo ir Mairo-nis 1923 m.: „Mes, senieji, pradė-jom Naują Lietuvą, jūs, jaunoji karta, turite darbą vartyti toliau“. Atrodo, tam pritarė ir Azytėnų ūkininkas ir „Balanos gadyne“ autorius Mikalojus Katkus.

Zinoma, ne originalūs buvo Bulota ir tie Marijampolės inteli-gentai. Jau gerokai anksčiau lygiai panašiai galvojo ir kai kurie čekų tautinio atgimimo veikėjai. Ir jie manėsi kabinete, kaip kokioje cheminėje laborato-rijoje, pagimdę čekų tautinį sąjū-dį. O mūsų aušrininkai ir varpininkai labai guviai sėkė tą čekų sąjūdį, net ir kai kuriuos

rašmenis iš jų pasivogdami.

Veltui mes čia bandytume aiškintis, katrie teisingiau išsprendė Aušros genezės klau-simą: ar tie amžinai priežastieji ir pasekmieji ieškantieji istorikai, ar generolas Bulota. Kas, pavyzdžiui, galėtų pasakyti, kaip būtų pasisukusi Rusijos istorija, jeigu Vladimiras Iljičius Leninas būtų miręs kažkur Sibire prie Lenos upės. Juk be Lenino nebūtų ir leninizmo, o be leninizmo nebūtų ir Sovietų Sąjungos. Arba kas būtų atsikėję su Aušra, jeigu dr. J. Basanavičius būtų Bulgarijoje užsikrėtęs maliarija ir miręs. Visa bėda, kad su istoriniu procesu negalima eksperimentuoti, kaip su kokiomis cheminėmis rūgštimis.

Atgimimas, atbudimas, ar dar kas?

Daug prisiginčyta, kaip pavadinti tas mūsų tautinis sąjū-dis, kurį sukėlė Aušra ir kiti ja pasekūsieji žurnalai ir laikraščiai. Vienalaikių ir vėlesniųjų liudininkų bei tyrinėtojų jis buvo įvairiai vadinamas: judėjimu, bruzdėjimu, krutėjimu, atsi-gaivėliėjimu, atgijimu, atbudi-mu, atgimimu, nacionaliniu išsi-vadavimo judėjimu, nacionaliniu judėjimu, tautiniais kultūriniais sąjūdžiais, tautiniu sąjūdžiu, nacionaliniu sąjūdžiu ir pan. Nuodugnai jį tyrė istorikai vadi-na jį lietuvių tautos atgimimu (M. Roemeris), Lietuvos atgijimu (dr. J. Totoraitis), lietuvių tautiniu sąjūdžiu (M. Hellmann), lietuvių tautiniais kultūriniais sąjūdžiais (J. Ochmanskis). Dabartiniai Lietu-vo istorikai, nemėgdami žodžio „tautinis“ pakeičia jį „nacionali-niu“ arba nacionalinio išsivada-vimo sąjūdžiu. Visuose tuose pavadinimuose dominuoja trys žodžiai: atgimimas, atgijimas, sąjūdis. Tarp atgijimo ir atgimi-mo turbūt nėra didelio skirtumo. Įdomu, kad didysis Lietuvių kalbos žodynas neturi nei vieno, nei kito žodžio, nors jie abu yra legalūs lietuvių kalbos žodžiai, ką patvirtina ir Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (1972 m. laida). Anglų kalboje toms sąvokoms išreikšti turime tris žodžius: rebirth, revival, renaissance, kuris kartu yra ir tarptautinis žodis. Jie dažniausiai vartojami sinonimiškai ir nesudaro jokios problemos. Problema atsiranda tik tada, kai pradėti galvoti, kas buvo prieš tą atgimimą, atgijimą arba renesansą. Žinia, po ilgos

žiemos atgimsta arba atgyja gam-ta, arba po ilgos nakties išaušta diena. Gamtoje tai yra natūralus ir būtinas procesas. Mūsų ano meto aušrininkams toji žiema ir toji naktis reiškė truputį daugiau. Visų pirma ta naktis be galo ilga. J. Basanavičius savo garsioje „Priekalboje“ kalbėjo apie tai, kaip „jau daug šimtų metų praėjo, kaip paliovė Lietuvos giedruotose padangėse spindėjus žvaigždė, kuri mūsų tėvų tėvams švietė“. O Maironis, kuris buvo labai uolus Lietuvos istorijos studentas, tiesiog užfiksavo:

Štai penketas amžių —

— naktis be aušros!

Nereikia turbūt nei sakyti, ką čia turėjo Maironis galvoje. Aušra pasirodė maždaug lygiai po penkių šimtų metų nuo Krėvos sutarties su Lenkija. Taigi naktis be galo ilga, o žiema labai žiauri ir, rodos, niekados nesibaigianti. Kitur jau pavasaris, jau viskas atgyja, o

Po Lietuvą — žiema.

Nei žodžio, nei rašto

Neleidžia erelis,

Suspaudęs nagais.

O ką reiškia tauta be žodžio ir be rašto. Tai beveik mirusi tauta. Užtat daug kam ir atrodo, kad Lietuva lyg iš numirusių prisikėlė, kaip koks feniksas iš pelenų. Daug kas nematė skirtumo tarp atgimimo ir prisikėlimo, nors aušrininkai, daugumoje būdami pasauliečiai, vengė šio pastarojo žodžio dėl jo religinių implikacijų.

1923 m. Brooklyne švenčiant Aušros 40 m. sukaktį ilgiausią kalbą išdrėžė kun. Antanas Milu-kas (1871-1943). Didžiausią savo kalbos dalį jis pašventė tam, kad įrodytų, jog lietuvių tauta visą laiką buvo gyva, tik ji truputį buvo prisnūdusi. Užtat dabar su Aušra ji tik lyg iš miego pabudo, bet toli gražu ne iš numirusių prisikėlė. Jis labai piktai pasisa-kė prieš atgimimą ir siūlė at-budimo žodį. Įdomu, kad beveik tuo pačiu metu Kopenhagoje pasi-rodė angliškasis dano mokslininko A. Benedictseno veikalo verti-mas, pavadintas Lithuania, the awakening of a nation, taigi, lietuvių tautos pabudimas. Prisimename ir Maironio

O tačiau Lietuvą

Tik atbus gi kada:

Ne veltui tiek dabar iškentėjus.

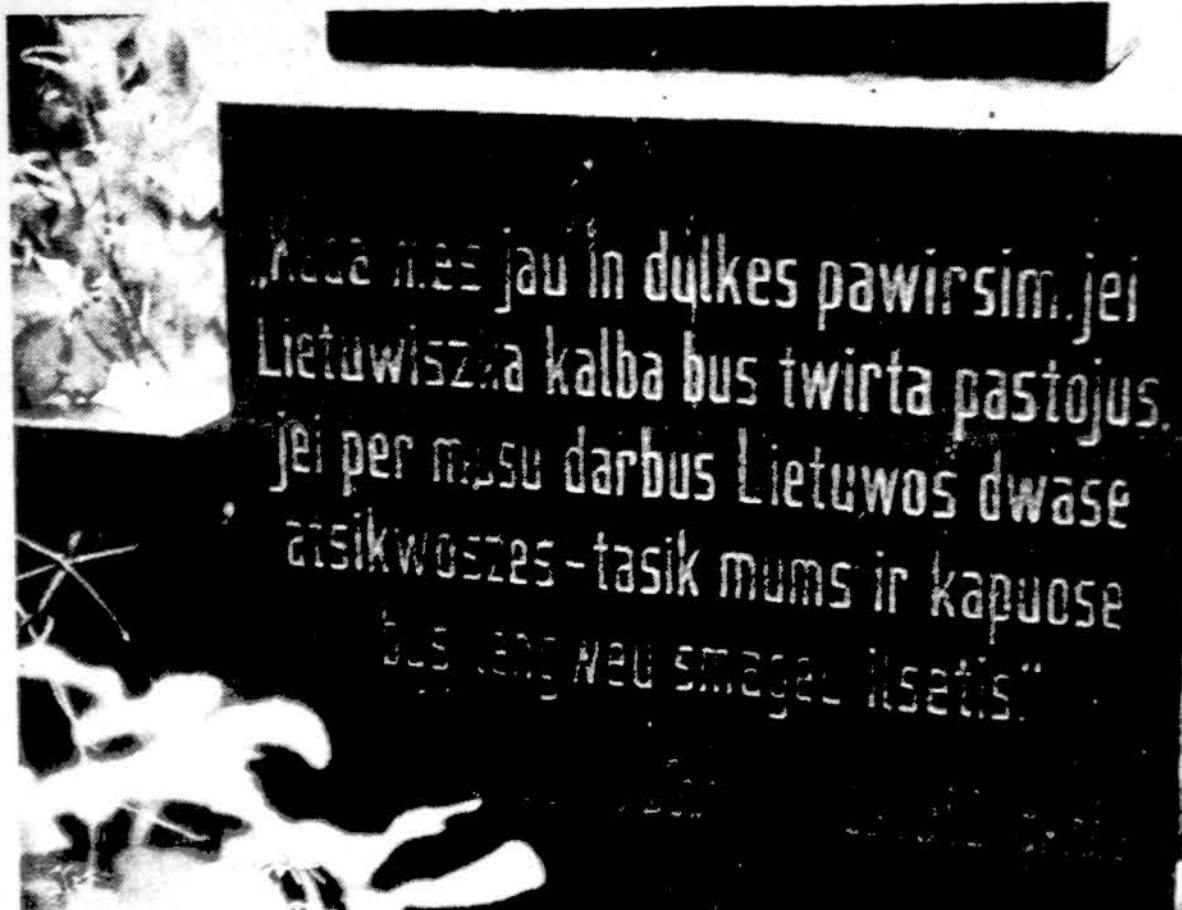
Kentėjo, bet nebuvo mirusi.

O vis dėlto ne atgimimas

Taip, dabar jau niekas negalvo-ja, kad prieš Aušrą lietuvių tauta buvo mirusi ir kad jos sukeltas judėjimas lyg iš nieko atsirado. Nežiūrint kun. A. Miluko ir kitų kritikos beveik visuotinai prigio tautinio atgimimo arba rene-sanso sąvoka, ją suprantant ne prisikėlimo iš numirusių prasme, bet senovės Lietuvos atgijimo prasme. Dr. J. Basanavičius tiesiog natūraliai tapo to atgimi-mo patriarku, arba pranašu. Istorikas Alfredas Senn'as net angli-kai išleido labai simpatinę monografiją: Jonas Basana-vičius: the Patriarch of the Lithuanian National Renaissance (1980).

O tačiau dėl to atgimimo verta truputį pagalvoti. Ir ne dėl to, kad lietuvių tauta niekados ir nebuvo mirusi, kaip teisingai įrodinėjo kun. A. Milukas, bet greičiau dėl to, kad labai sunku pasakyti... kas iš tikrųjų su „Aušra“ turėjo atgimti. Juk jeigu buvo atgimimas, tai turėjo būti tam tikras Lietuvos praecities laiko-tarpis, kuris kuo nors būtų pana-sus į tą lietuvių tautos idealą, dėl kurio atgimimo dirbo ir kovojo aušrininkai. Žinome, pavyzdžiui, kad didžiosios Vakarų Europos humanizmo ir renesanso gady-nės metu atgijo susidomėjimas seną-ja graikų ir romėnų kultūra, kuri buvo gerokai primiršta Vidur-amnyje.

(Nukelta į 2 psl.)

Dr. Jono Basanavičiaus (1851-1927) antkapis Rasų kapinėse Vilniuje su jo žodžiais, parašytais vieno-rus metus prieš „Aušrą“.

Keletas siluetų iš „Aušros“ gyvenimo

(Atkelta iš 1 psl.)

Tiesa, aušrininkai, kaip ir anksčiau Simanas Daukantas ir Stanevičius, tokį idealą stengėsi susirasti senojoje pagoniškoje Lietuvoje. Ją turėjo prieš akis ir J. Basanavičius, kalbėdamas apie tas „giedruotas padanges“, ir Maironis, skųsdamasis per daug ilgai nusitęsusia „naktimi be aušros“. Bet kas iš tikrųjų buvo toji pagoniškoji Lietuva? Mūsų archeologai ir istorikai visiškai teisingai kalba ne tik apie politinę aneto Lietuvos galybę, bet ir apie jos kultūrą, kuri turbūt buvo nei kiek nepraštesnė už jos kaimynų kultūras.

Tačiau jai trūko vieno vienintelio dalyko — paties lietuvių užrašyto lietuviško žodžio. Be abejo, toji senoji Lietuva kalbėjo lietuviškai. Tai liudija vietovardžiai ir asmenvardžiai, svetimųjų užrašyti. Tačiau kalbėti ir rašyti nėra vienas ir tas pat dalykas. Anot poeto Aistio, „kalba ir vėjas šile ir akmuo vandenyje“. Tik užrašytas žodis ir žodinė kūryba tampa tautinės kultūros dalimi, ypač kaip ją suprato XIX a. lingvistinis, nacionalizmas ir aušrininkai. Iš čia suprantamos ir tokios uolios jų pastangos įrodyti, kad ir senovės lietuviai turėjo savo raštą. Deja, ligi XVI a. tas lietuviškas žodis pačių lietuvių nebuvo užrašytas. Tik Mažvydas pradėjo tuos „prastus žodžius“ užrašyti ir siūlė juos imti į rankas ir skaityti. O jie buvo „prasti žodžiai“ dėl to, kad jais kalbėjo tik paprasti žmonės, o Lietuvos vadovaujantieji sluoksniai savo raštuose jau buvo pasisavinę daug įmantresnį rusišką, lenkišką ar lotynišką žodį. Tad kas iš tokios berastės Lietuvos atgimimo arba renesanso? Ypač aušrininkams, kurie jau pirmajame „Aušros“ numeryje A. Vistelio lūpomis skelbė:

O brangi lietuviškoji
Sventi kalba prigimtoji!
Už žemčiūgus tu brangesnė
Ir už viską meilingesnė.

Kai kas norėtų „Aušros“ skelbiama atgimimą sujungti su Mažvydo, Daukšos ir vyskupo M. Giedraičio Lietuva, arba su XIX a. pradžios liutuanistiniu sąjūdžiu. Aušrininkai labai vertino visų jų nuopelnus, tačiau būdą didokas aušrininkų įėjimas tvirtint, kad jie ejo anų pėdomis. Jie siekė daug toliau, jų tautinės ambicijos buvo daug didesnės. Svarbiausia, jie siekė lietuvių tautinį sąjūdį įjungti į bendrą Europos nacionalistinį sąjūdį ir pastatyti Lietuvą lygiomis su visomis kitomis tautomis. Jie prabilo ne „prastais žodžiais“, ir ne vien muzikų reikalus jie gynė, bet visos Lietuvos, kurios viešpatijai jie patys pasijuto esą. Užtat su „Aušra“ ir tikrųjų ne atgimė, bet gimė naujoji Lietuva. Nors „Aušra“, ypač pirmuosiose numeruose, vengė politinių klausimų, bet ji neabejotinai vedė pirmąsias į kultūrinį, o paskum ir į politinį Lietuvos savistovumą. Tikrai apie tai nei negalvojo nei XVI a. religinių raštų vertėjai, nei XIX a. pradžios liutuanistai.

Lenkai ir „Aušra“

Tai ypač išryškėjo „Aušros“ polemikoje su vietiniais ir tikraisiais lenkais. Pirmasis susikirtimas įvyko su kažkoku Zero, kuris varšuvieškoje *Gazeta Polska*, aprašydamas Marijampolės gimnazijos gyvenimą, tarp kita ko pastebėjo, kad tarp lietuvių esą neapykantos prieš lenkus, kurią skleidžia užsienyje leidžiami laikraščiai ir knygelės. Dėl to esą nereikia triukšmo kelti, nes su tuo susidorosianti vietinė kunigija ir Vilkiškio vyskupas. (Prof. P. Lossowskis spėja, kad tas Zero buvęs Suvalkijos dvarininkas Dionizas Skaržynskis.) „Aušra“ gana piktai atsakė tam „Nuliui“, paskelbdama advokato St. Railos (mūsų B. Railos dėdės?) vedamąjį ir pasigėdama jį „po velnių“ (1883 nr. 5). „Aušra“ buvo įsitikinusi, kad ir vietiniai kunigai tokiam pasielgimui su Zero pritarė.

Lenkijos ir Petrapilio lenkai iš pradžių „Aušrą“ sutiko gana pozityviai. „Aušra“ (1883 Nr. 6) su malonumu konstatavo, kad vieno lenkų rašytojų ir dailininkų subvimo Krokuvoje metu žinomas publicistas ir ilgametis *Kraj* laikraščio redaktorius Erasmus Pilcas pakėlė taurę už „atbundančio tautinio lietuvių literatūrinio sąjūdžio pasiekimą“. Vėliau tas pats Pilcas, pamatęs,

„Varpo“ steigėjai: vidury stovi dr. Vincas Kudirka (1858-1899), kairėje — Jonas Bulota (1855-1942), knygnešys „oficialiais“ keliais ir knygnešių talkininkas, ir Simanas Vaičekauskas.

ko iš tikrųjų siekia „Aušra“, tapo jos priešu, kaip ir dauguma lenkų, nekalbant jau apie vietinius Lietuvos lenkus, arba A. Vilku-taičio žodžiais tariant, „mūsų žlibuosius lenkamylus“ (suprask, lenkomanus).

Rimtesnis dialogas išsivystė tarp „Aušros“ ir *Dziennik Poznanski*, nuosaikaus ir įtakingo lenkų dienraščio. „Kas nesidžiaugs“, rašė jis, „matydamas pastangas gėlbėti ir išlaikyti ateičiai lietuvių kalbą, kas nežūrės su nuosirdžiu pasitenkinimu, kaip žemiausiai meldžiasi iš savo maldaknygių“. Deja, kaip teisingai pastebi prof. Jurgis Ochmanskis, tuo ir pasibaigė to dienraščio simpatijos „Aušrai“. Kai jis pajuto, kad „Aušra“ eina gerokai toliau negu tos maldaknygės, jis apkalino „Aušrą“ ne tik lietuviško separatizmo ugdymu, bet ir buvimu Rusijos arba Vokietijos klasos įrankiu. To buvo per daug ir nemėgstanciai „politiško arzeljavimo“ „Aušrai“.

Lenkų dienraščiui atsakė pats dr. J. Basanavičius, pasisilėpęs po Birštono slapyvardį (1883, nr. 7). Tas ilgas 12 puslapių straipsnis gali būti laikomas kaip vienas geriausių mūsų polemikos, publicistikos pavyzdžių. Jis pilnas švelnios, o kartais ir piktos, ironijos, jame gvaldomas visas lenkų-lietuvių santykių kompleksas. Žinoma, mums šiandien atrodytų keista, jeigu kas iš mūsų (tokių yra nemaža, ypač tarp išeivių) bandytų savintis „tokius karštus lenkų patriotus, kaip Kosciuska, A. Mickevičius, Kraševskis ar net Lelevelis. Tada tai buvo

nieko nuostabaus, ypač ginčijantis su lenkais, į kurių istorinės Lietuvos sampratą tikrai įėjo tie lenkų rašytojai, mokslininkai ir visuomenininkai. Idomu, kad, anot Basanavičiaus, ir N. Koper-nikas nieko lenkiško neturėjo, o buvęs tik „suvokietiuotas prusas“. Koperniko prūsiskumu labai buvo susidomėjęs ir Jonas Aistis paskutiniais savo gyvenimo metais, užtikęs kažkur Bolognos ar Paduos universitetų matrikulose įrašą: Nicolaus Kopernicus Borussiae.

Labiausiai Basanavičius pyko ant *Dziennik Poznanski*, kad šis lietuvių nelaikė tauta („narod“), o tik liaudimi („lud“). Tą žodį „lud“ Basanavičius vertė „gentpalaike“ arba „lietuvalaikiais“. Kaip žinia, dar ilgai lenkai (ir ne tik lenkai) nenorės pripažinti lietuvių tautą. Nepatiko Basanavičiui taip pat, kad *Dziennik Poznanski* lietuvių kalbą pripažino teisę tik mažose bažnytelėse, o ne visose Lietuvos, ypač Vilniaus vyskupijos, bažnyčiose. O dėl to dienraščio insinucijos, kad „Aušra“ tesanti rusų arba vokiečių intrigos rezultatas, Basanavičius trumpai — drūtai atžė: „Ant tokių jo žaunijimų tik nusispjauti reikėtų“.

Komplikutesnė buvo Jono Šliūpo politika „Aušroje“. Jis bandė šnektis ir su rusais, ir su lenkais, nes prieš jo akis jau švietė konkretnė Lietuvos ateities vizija.

Maskviečiai prieš Šliupą

Jau 1863 m. kun. Antanas Mackevičius, pakliuvęs į nelais-

vę, aiškinosi savo nugalėtojams, kad Lietuva atsistojusi prieš dilemą, su kuo geriau: su rusais ar su lenkais. Žinoma, nepriklausomybininkų dar tada nebuvo. Kitam sukilimo vadui Kostui Kalinauskui priskiriami net tokie žodžiai: Geriau pavirsti šunimi negu lenku („lučse osobačitsia čem opoliacitsia“). Suprantama, kad dar ir prieš „Aušrą“ pasirodant atsirado vienas kitas prorusininkas, juoba kad ir rusų intelektualiniuose sluoksniuose atsirado simpatikų lietuvių tautai (pvz., akademikas Hilferdingas). Dr. K. Grinius tokiais išvardina Botyrių, Murašką, Gilių ir dar vieną kitą. Tai buvo ekstremistai rusų šalininkai. Bet buvo ir nuosaikesni rusofilų, prie kurių galima priskaičiuoti ir Petrą Vileišį, ir tą patį Basanavičių. Ypač tokių gausiau buvo aplink Maskvos universitetą.

Dr. J. Basanavičius ir kiti aušrininkai puoselėjo mintį, kad „Aušra“ tik laikinai prisiglaudusi Rytprūsiose, kad spaudos draudimas bus panaikintas ir kad ji galės pasirodyti Vilniuje. Dėl to pirmuosiose numeruose „Aušra“ užėmė visiškai apolitinę liniją, ypač vengdama ką nors derogatyvaus pasakyti apie esamą padėtį Lietuvoje. Nebuvo antirusininkas ir Jonas Šliūpas, ką rodė ir jo pastangos šnektis su Varšuvos generalgubernatoriumi Hurka. Tačiau būdamas pozityvistas, jis suprato, kad „Aušra“ neišvengiamai turi gyventi ir dabartinės problemas. Ypač maskviečius lietuvių studentus sujungino paskutinis 1883 m. „Aušros“ numeris. Ten prie vieno „Aušros“ bendradarbio (P. Lipšto) Šliūpas pridėjo pastabą, kad jis buvęs 1863 m. sukilimo dalyvis („ėjo gelbėti tėvynę“). Į tai labai piktai reagavo mūsų minėtas A. Vilku-taitis visų Maskvoje studijuojančių lietuvių vardu (jų tarpe buvo ir J. Jablonskis). Laiškė Šliūpui jis rašė, kad reikia atsi-riboti nuo to sukilimo, kad tai buvo lenkų reikalas ir kad Suvalkijoje to sukilimo dalyvis vadindavo „kraugeriais ir paleistuviais“. Toliau išvardijama daug rusų, kurie pritaria „Aušros“ perkėlimui iš Tilžės į Vilnių, tik reikia „atsikratyti nuo šito nelaimingo 63 m(aisto)“.

Labai idomus Šliūpo atsakymas („Aušra“, 1884 nr. 4): „Norite, kad „Aušra“ lenkus ir be reikalo kapotų! „Aušra“ ieško tikrai teisybės: neteisingai įsina nori nieką erzinti. Gali būti, kad maskoliai girdėdami „Aušroje nereikalingą pasisaipymą iš lenkų, pasi-džiaugtų begėdyse lietuvių ir leistų spausdinti liet. knygas lotyn. literomis. Bet toks darbas apgėdintų lietuvių inteligentiją; tiktai tamstos kitaip samprotauja-te... Lietuviai nori, eidami keliu teisybės, atgauti tai, kas nuo jų atimta neteisingai (Šliūpo pabrakta). Padori žmonės nieka-d negali atsilikti nuo tokio kelio. Lėlytiesi (pataikauti) prispaudėjams — tai ne „Aušros“ darbas“.

Vis dėlto tas išmintingas Šliūpo atsakymas neįtikino maskviečių lietuvių. Netrukus jie kreipėsi į naują „Aušros“ redaktorių Jurgį Mikšą, įrodinėdami,

Bulgarų kova už laisvę

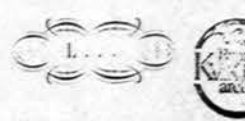
„Jis laisvė yra gyvybė. Jis laisvė yra gyvybė. Jis laisvė yra gyvybė. Jis laisvė yra gyvybė.“

32 metaliniai turtai kolektore mint vieną iš praklaususių Bulgarijos vyrų, vienas iš jų įvadavė karys, Vasylio Lenka. Prastinko kiek metų, ir Sofijos mieste, toj patj vietoj, kur Lenka buvo turkų mūšytas, džiūga bulgarų tauta pastoj jam paminklą. Lenka už toj patj padėjo galvą, ir dabar išvadavusi Bulgariją, nori geru būdu skelbti pamintę dalyvi, pagerbti jį paminklu. Jis žmonis aukų pasakoj. Nesuakloms tautos, minia stovoj aplink paminklą. Kai kurie iš jį dar atsimin, kaip bulgarai devoj, ankam turkų jūgo prapūmė, komet dar Lenka valdėjo jo laimė, komet savo tautinius kovoj su prapūmėjus, laimė juos pastatė jūm, savo pajūmė. Ir jo darbas menojis velti. Bulgarija jau laimė ir su patikla miniojo savo gerbūjus mokytos, doro ir laimė džiūga.

Maskolijos politika

Europa

Katalikizska Baznyczia.

Tilže 1896

SODNAS APYNEI IR BITYS.

PARASĖTA
PETRO NERIO
LIETUVOS GASPADORIAMS.

TILŽEJE 1894.

KASĖTU IR SPAUDTUVIJE OTTO + MAUDERODES

Dokumentas

Lotyniskas litaras lietuviškoje literatūroje.

(Ypat. skyr. Mokslo Kom. Minist. Apiv.)

Perspaudinta W. Varpo.

Tilže 1896

Spaudinta pas Otto + Mauderode

Užkininko priedas. Gruodžio mėn.

Apie naudingus ir kenkiančius ukui paukščius.

Paukščius.

Paukščius.

Paukščius.

TILŽEJE 1895.

Ar dabar yra baudžėva?

Isleide

P. L. S. R.

P. L. S. R.

1899 m.

Dvyliktoji metinė foto paroda

1972 m. vasarą Chicagoje vyko antrojo Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongreso metu, kun. Algimantas Kezys, S.J., surengė pirmąją lietuvių foto menininkų bei mėgėjų darbų parodą. Susidomėjimas tiek fotografų, tiek gausiai lankiusios visuomenės buvo ir tebėra gana didelis.

Draugo kultūrinio priedo redaktorių K. Bradūnas po 1981 m. įvykusios parodos rašė: „Aplamai mūsų fotografų darbuose turbūt atsispindi lietuviškos dvasios bruožas, kai nuotraukose tiek daug peizažinio grožio, tiek daug lyriškos nuotikos daiktuose ir žmonėse, augaluose ir gelėse, tiek daug našlaitiškos užuojautos tai kasdieninei buičiai, bet ir nostalgijos kitokiems pasauliams. Argi viso to nėra kupinos ir lietuviškoje dvasioje gimusios liaudies dainos. Suprantama, šiandieninė mūsų lietuvių fotografija nėra kokia nors

Aušrinė pažadino Ateitį ir ateitininkus, taip dabar ateitininkai pažadino šviesininkus ir santaričius. Taip dažniausiai ir vyksta idėjų apykaita.

prasmė liaudies kūryba. Tačiau ir ją, matyt, gaivina ne vieną kartą tos pačios lietuviškosios sielos kūrybinės versmės“.

Foto parodos žengia į tam tikrą brandumą, ir tas brandumas nereiškia senėjimo, nes gausus būrys jaunimo savo energiją išlieja fotografuotinių objektų medžioklei. Tad neuostabu, kad jaunimas — ir dalyvių, ir premijų laimėtojų, ir lankytojų tarpe, kas ir garantuoja tokių kasmetinių parodų gražią ir kūrybinę ateitį.

Lietuvių fotografų išeivijoje metinės parodos jau turi savo istoriją ir savo tradicijas. Lietuvių Foto Archyvas šias tradicijas puoselėja, o šių parodų organizatoriaus Stasys Žilevičius su savo talkininkais atkakliai tą našta veža jau net kelinti metai.

Kaip ir kiekvieną rudenį, taip ir šiame, spalio mėn. 21-30 dienomis Chicagoje, Jaunimo centre, Čiurlionio galerijoje vyks dvyliktoji mūsų nuotraukos menininkų derliaus šventė, o lietuviška visuomenė vėl turės progos pamatyti tikrai įdomius mūsų jaunųjų ir vyresniųjų foto menininkų rinkinius darbus.

L.F.A.

Knygnešio Povilonio kapas Seločiuose

(1981 m. nuotrauka)

Nro. 1. Tilžeje, rugpiutis 1887. 1. metas.

SZVIESA.

Laikraštis žemaičių ir Lietuvos mylėtojų išleidžiamas.

Rėdytas ir išdėtas Ernesto Veyerio Tilžeje.

„Szviesa“ iszeina Tilžeje kas mėnesį parvydyje knygutės 32-48 pusiu. Prekia be pristatimo 3 rub. — 6 mk. aut metu. Atskiras numeris 20 kp. — 50 pf. — Apparsinimai „Szviesos“ rėdytėje priimami, kasatėja už kodas pusiat dalytą eilutę 10 kp. — 20 pf. — Norintieje „Szviesą“ uzdegtose grozatose per rubetijų pristatysa gauti, tenkreipia prie rėdytės.

Mėnesinis lietuvių laikraštis (1887-88 ir 1890 m.), ėjęs Tilžeje. „Szviesa“ — tarpinis laikraštis tarp „Aušros“ ir vėliau ėjusio „Varpo“ ir „Zemaičių ir Lietuvos Apžvalgos“. Jos steigėjams rūpėjo taikinti

suskilusius pasauliečius inteligentus ir kunigus. Joje rašė nemažas skaičius buvusių „Aušros“ bendradarbių.

„Aušros“ moterys

V. DAUGIRDAITĖ-SRUOGIENĖ

Be vyrų, *Aušroje* bendradarbiau ir trys moterys: Stanislava Paškevičienė, Ursulė Tamošiūnaitė ir Liudvika Malinauskaitė-Sliūpienė. (1) Tai matome iš Vaclovo Biržiškos kruopščiai išnagrinėto 74 asmenų sąrašo *Lietuvių Enciklopedijoje* (I t., p. 469).

Be abejo, būta ir daugiau aušrininkių, tik jos liko pamirštos. Anais laikais, kada moterys dar neturėjo politinių teisių, jos būdavo vyrų ignoruojamos. Jų darbais naudotasi šeimoje, visuomenės gyvenime, tik jų vardai viešumoje retai teikildavo. Juk visuose 19-jo amžiaus sukilimuose prieš rusus moterys plačiai dalyvavo: kaip slapty misijų ryšininkės, globėjos, kurios maitino, gelbėjo karius, slaugė sužeistuosius ir ligonis, laidėjo mirusius. O kartu jos reikėdavo kaip patriotinių jausmų ugdytojos, vyrų įkvėpėjos herojiškiems darbams. Istorija mums išlaikė kelis jų vardus — Emilijos Platerytės ir jos palydovių Marijos Rašanavičienės, Marijos Prūsinskiatės ir Antuanetės Tamašauskaitės, tų, kurios pačios kėlė ginklą prieš neapkenčiamą priešą.

Panašiai ir su aušrininkėmis. Iš masės tų, kurios buvo vyrų padėjėjos, platino žurnalą ir jo idėjas, žino tik kelias, kurios stvėrėsi plunksnos ir jos pagalba kovoją už lietuvių tautos teises.

Ilgainiui prie jų prisidėjo daugiau spaudoje ir visuomeninėje veikloje besireiškusių lietuvių, kaip Gabrielė Petkevičaitė, rašytojos Žemaitė, Šatrijos Ragana, Lazdynų Peleda, Jadvyga Juskaitė, Liudvika Didžiulienė, Emilija Vileišienė, Felicija Bortkevičienė ir toliau auganti grandinė. Visos jos turi būti laikomos aušrininkėmis, nes skleidė pačias pagrindines *Aušros* — tautinio įsiamonimo — idėjas. Jas dar gerai atsimename.

Tad neieškime pamirštųjų trijų garbingų moterų, kurios paliko savo pėdsakus jubiliejinėje *Aušroje*, kol istorijos įvykių lavina dar nenuplovė jų vardų nuo žemės paviršiaus.

Stanislava Medekšaitė Paškevičienė
1846.V.8—1933.IV.18

Stanislava Paškevičienė gimė Surmantų dvare, Girkalnio vls., Raseinių aps., mirė Paliesėje netoli Girkalnio, kur ir palaidota. Susigiminiavusi su žymiausiomis žemaičių šeimomis kaip su Bilevičiais, Stankevičiais, Medekšomis, turtingų dvarininkų dukte, gavo pagal savo laiką gerą naminių išauklėjimą. Namuose kalbėjo lenkiškai, pažino literatūrą ir istoriją, skaitydama knygas lenkų kalba; reikdama, kad mokytojos prancūziškai ir vokiškai. Tačiau, kaip dauguma žemaičių bajorų, gražiai moko žemaičių, nesilaino liudies ir brangino jos kalbą bei kūrybą. Turėjo progą lankytis Vakarų valstybėse ir jų liberalinės-romantinės idėjos jam buvo žinomos. Artimai bendravo su aušrininkais M. Davaina-Silvestraviciu, A. Fromu-Gužučiu ir kitais. Rinko tautosaką ir medžiagą senųjų lietuvių poetų biografijoms, kaip A. Klemento.

Paškevičienė rašė korespondencijas *Aušrai* ir lenkiškai rašytus patriotinius eilėraščius, kuriuos jai ir lietuvių kalbą vertė M. Davaina. (2) Jos lietuviškai parašytas istorines apsakas „Horodlės unija“ ir „Gintautą“ J. Tumas Vaitzantas buvo išleides savo redaguojamoje *Vilkyje*. A. Mickevičiaus ir kitų romantikų įtakoje ji žavėjosi Lietuvos praeitimi ir ją idealizavo. „Gintautė“ (1912 m., 12 psl.) autorė vaidavo to vardo paskutinįjį krivį ir žemaičių krikštą. Čia ypač iškeliamas vyskupas Motiejus kaip tikras, giliai humaniškas, krikščionybės apaštalas. Ji rašė istorines apsakas ir lenkiškai — pavyzdžiui, apie legendinį Palemoną ir Vaidevutį. Paškevičienės rankraščiai tebėra laikomi Vilniaus universiteto bibliotekoje. Svarbu pabrėžti, kad ji rėmė *Aušrą* materialiai. Nors jos kūrybos meninė vertė nėra aukšta, bet už jos gilų patriotizmą ir nuoširdžią lietuvišką veiklą nepriklausomos Lietuvos vyriausybės yra ją apdovanojusi Gedimino ordinu. Stanislava Paškevičienė yra verta literatūros istorikų dėmesio.

Ursulė Tamošiūnaitė
1847.XII.1—1906.V.13

Kukli kaimo mokytoja, „daraktarka“, liaudies švietėja, kuri per ilgus metus mokė skaityti-rašyti Kupiškio valsčiaus vaikučius. Iš ten pati ir kilusi — iš Vėžionių kaimo.

Tai viena iš tūkstančių tų kaimo poetų-poetų, kurie per šimtmečius, bevardžiai, kūrė dainas ir pasakas,ėjusias iš lūpų į lūpas nuo seniausių laikų, kurie išlaikė tautosakos lobius. Tamošiūnaitės sukurto dainos buvo paplitusios ne tik gimtoje Kupiškio, bet ir Utenos, Zarasų apylinkėse. Ji susirašinėjo su vyskupu A. Baranasku eiluoiais laiškais. A. Baranaskas buvo paskelbęs jos kūrybą, kaip ir vokiečių kalbininkas F. Specht (1888-1949).

Lietuvoje yra išėjusi monografijėlė: J. Petrusis, „Kupiškėnų poetė Ursulė Tamošiūnaitė“, *Kraštotyra*, 1967, V t.

Aušroje ji nedaug terašė, spėjama, kad tai jos eilėraščiai, pasirašyti slaptyvardžiais Danutė(?) ir Zozyna Gr. (?)

Liudvika Malinauskaitė Sliūpienė - Eglė
1864.II.4/12—1928.IV.7

Liudvika Malinauskaitė buvo vienišė moteris, kuri rašė *Aušroje* eilėraščius, straipsnius ir korespondencijas, daug nusipelnusi visuomeninėje, aušrininko dr. Jono Šliūpo žmona, bendradarbė ir įkvėpėja.

Liudvika gimė 1864 m. vasario 4/12 d. Ručenų dvare, Vaskų valsčiuje, Biržų apskrityje (dabar Pakruojio rajonas). Tėvai — Anupras ir Karolina Malinauskai. Apie jos rašytojas kanaaninkas Juozas Tumas Vaitzantas teigė: „Malinauskai — bajorai, dailiai moką lietuviškai“. (3)

Seima, kilusi nuo Kėdainių, valdė apie 300 ha dvarą. Malinauskas blogai ūkininkavo, visai buvo nualinęs ūkį, tik kai vedė daug už save jaunesnę žmoną, reikalai pasitaisė: nors Karolina didelio kraičio neatnešė, bet savo sumanumu, darbštumu ir rūpestingumu pasiekė, kad netrukus galėjo didžiulius geru derliumi, gyvuliais ir ploniausiu linų audiniais. Ji rūpestingai auklėjo vaikus, vyriausiąją ir mylimiausiąją Liudą ir kitas dukteris — Juliją, Adelę ir Bronę, sūnus Vaclovą bei Mykolą, mokė dorovingumo, gražaus elgesio, pratino prie darbų ūkyje. Ilgainiui atsirado naminių mokytojų. Vaikai augo linkami ir laimingi.

Liudai suejūs 10 metų, tėvai išsiuntė ją į Biržus, žinomos tada Motuškienės evangelikų-reformatų mokyklą, nors Malinauskai buvo katalikė. Neilgai tačiau jai teko ten būti. Vieną dieną atvažiavo iš dvoro vežėjas su įsaky-

Liudvika Malinauskaitė-Sliūpienė su vyru dr. Jonu Šliūpu ir dukterimis Aldona ir Hypatija Scrantone.

Liudvika Malinauskaitė-Sliūpienė — rašytoja Eglė (1864-1928) „Lietuvos Balso“ leidimo laikais.

mu Liudai tuojau grįžti namo. Mergaitė tik atvykusi sužinojo, kad jos motina ir naujagimis broliukas yra mirę ir jau palaidoti. To skaudaus smūgio Liudai negalėjo pamiršti per visą gyvenimą ir brangino motinos atminimą, stengdamasi sekti jos pavyzdžiu.

Karolina Malinauskienė mirė būdama vos 33 metų amžiaus. Ant jos kapo pastatytas kryžius su lietuvišku užrašu: „Karolina, melskis už mus!“ Ručenų dvarą apėmė gedulo nuotaika. Liudai, kaip vyriausiajai dukteriai, teko pareiga rūpintis jaunesniais seserimis ir broliais. Pasamdytoji „akmistrinė“ negalėjo vaikams atstoti motinos. Kai Liudai suejo 14 metų, tėvas sumanė ją išleisti už kaimyno dvarininko (net buvo pasiūta suknėlė vestuvėms). Bet mergaitė verkė, priešinosi, nesutiko tekėti. Jau pasireiškė jos būdo tvirtumas. Tėvas mirė 1878 metais.

Naslaiciams globoti ir dvoro reikalams tvarkyti susidarė apylinkės dvarininkų „globa“, apie kurią vėliau J. Šliūpas su kartumu išsireiškė: „(jie) nepamiršdavo savo reikalų pasilopyti po globos priedangą“. Naslaiciai buvo menkai aprūpinami ir liko nusiklausti. Nuolatinei vaikų priežiūrai buvo gauta mokytoja — lenkė iš Ukrainos, kuri savo auklėjimams geros širdies netu-

rėjo ir visomis pastangomis juos lenkino. Liuda savo vaikystę apšlakstė karčiomis asaromis. Mokslo metu vaikai su savo guvernante gyveno Mintaujoje ir mokėsi gimnazijoje, tik Liudai ilgai jos neteko lankyti, nes ji turėjo rūpintis jaunesniaisiais. Tačiau gabi ir trokštanti žinių, pati lavinusi, daug skaitė. O dvaruose tada netrūko gerų knygų, žurnalų lenkų bei kitomis kalbomis. Adomo Mickevičiaus, Julijono Slovackio, L. Kondratavičiaus — Sirokomlės ir kitų romantikų kūriniai buvo plačiai jaunimui žinomi, daug jų eilėraščių mokėta atmintinai — iš jų buvo savinamasi meilė Lietuvai, jos praečiai, karštas troškimas išsivaduoti iš svetimų okupacijos. T. Narbuto 9 tomu Lietuvos istorija buvo uoliai skaitoma, kartu su *Lietuvos Statutu* su pasididžiavimu saugoma kaip ir šeimos archyvai, raštai dar senąja slavų kalba, siekė kelis šimtmečius į praeitį.

Kaip matyti iš Malinauskienės kūrybos, jai buvo gerai žinomi senųjų Lietuvos poetų — S. Valiūno, A. Baranasko, A. Strazdelio ir kitų kūriniai. Liuda turėjo gerą balsą, dainuodavo dvaruose populiarias operų arijas, lietuvių liaudies dainas. Nuo pat mažens ji bendravo su kaimo žmonėmis, jos širdis buvo pilna užuojautos išnaudojamiesiems, skriaudžiamiesiems, pažemintiems. Ji anksti pradėjo rašyti eilėraščius lietuviškai ir tapo karšta lietuvių patriotė dar prieš susitikdama su Jonu Šliūpu — kaip tvirtino jos dukterė dr. Aldona Sliūpaitė.

O susipažino jie 1878 metais, kada Jonas buvo dar gimnazietu. Susitikdavo Malinauskų ir Karpuskų lietuviškuose namuose, kur jaunimas kultūringai praleisdavo laiką, dalindamasis perskaityta literatūra, deklamodamas eilėraščius, dainuodamas, klausydamas klasikinės muzikos ir šokdamas. Taip pat lankytas slapta lietuvių moksleivių lavinimosi būrelis. Ryšiai tarp Liudos ir Jono nenutrūko, jam išvykus studijuoti universitete, buvo palaikomi laiškais.

Šliūpas, tapęs veikliu *Aušros* organizatorium, buvęs artimas dr. J. Basanavičiaus bendradarbis, pasiūlė Liudai išbandyti savo plunksną spaudoje. 1883 m. išspausdintas jos pirmas eilėraštis „Broliams lietuviams“ (*Aušros* nr. 3, p. 71). Jos slaptyvardis Eglė (Aglė) virto lyg jos antruoju vardu (vėliau ji pasirašinėjo ir kitais slaptyvardžiais: Aglė, Pušė, Saraka, Lietuvaitė, taip pat kriptoniškai L.M. ir kt.). Jos eilėraštis buvo kaip ir programinių *Aušros* idėjų pakartojimas. Abiem, kaip Eglei, taip ir Šliūpai, per visą gyvenimą švietė dr. J. Basanavičiaus įžanga ir pirmąjį to žurnalo numerį, kurioje buvo žadinama tautos sąmonė, keliamas lietuvių kalbos senumas ir turtingumas,

gaivinama Lietuvos praeities didybė, nurodinėjamos pavergtųjų daromos Lietuvai skriaudos. Kai kurių amžininkų nuomone Eglės gilus idealizmas dar labiau stiprino Šliūpo patriotizmą.

Pradžioje dar vaikiška Eglės ir Jono draugystė ilgainiui virto pastovia ir tvirta meile. Rusų, kartu ir vokiečių policijos persekiojamas, Šliūpas buvo priverstas pasitraukti iš *Aušros* redagavimo darbo ir slapstyti. Jis apsilankė Mintaujoje pas Eglę ir 1884 m. balandžio mėn. 24 d. į jiedu susižiedavo.

„Poetingoji Liuda pamilo mane ir aš ją“, — rašė Šliūpas autobiografijoje. „Susitarė su Egle užmegzti gyvenimo ryšius, kada man bus pavykę užsienyje šokią tokią gūžtą susisukti“. Jonas padovanojo Eglei auksą žiedą su įrašu: „Mylek mane“. Pasikolines iš sužieduotinės 200 rublių, Jonas išvyko į Jungtines Amerikos Valstybes.

Nelengvas buvo Eglės gyvenimas mylimam žmogui išvykus į užjūrį. Tačiau susiriusi su tokiu dinamisku jaunuoliu, koks buvo Jonas, ji ryžosi pakelti visokius bandymus. Teko jai laukti apie pusantros metų, kol galėjo nuvykti į Ameriką. Apie tai, ką Eglė veikė ir jautė, iš to laikotarpio visai neturima žinių. Tenka spręsti iš jos rašinių *Aušroje*, kurioje ji uoliai bendradarbiavo.

Visą jaunuos autorės kūrybą lydi meilė Lietuvai, jos praečiai bei gamtai, pareiga dirbti tėvynės labui, didaktika. Ji visur reiškė tą mokslo troškimą, kuris buvo būdingas jos epochai, kada švietusliai tvirtai tikėjo į pažangą istorijos procese, ir tai, kad suteiktus mokslą plačioms masėms, išnyks skurdas, vargas, o tuo pačiu pakelsiantis morale.

Tų pačių 1883 m. *Aušros* nr. 8

10, p. 254 skaitome Eglės eilėraštį „Mūsų šalelė“, kuris prasideda posmu:

*Prigimtinę žemę myliu
Ir jos žmones mįsles gilių,
Ir tuos miškus, eglėnėlius,
Smulkius mūsų žolynėlius.
Romantizmo įtaka, kuri išugdė
„Aušros“ sąjūdį, aiški ir jos eilėraštį „Praeities pamėnėjimas“ (1884 m., nr. 5-6, p. 161)*

*Tarp aukštų pilių, medžiais
aplotė,
Skambėjo giesmė vaidilutų,
Skambėjo daina liūdna
mergaitių*

*Ant garbės didžių Lietuvos
dievaitių.*

Ta pati nuotaika dvelkia „I Nemuna“ eilėraštyje, sukurta 1884 m. (išspausdintas jau Amerikoje, *Unijoje* 1885 nr. 4, p. 15). Čia jau aiškiai A. Mickevičiaus „Dainos“ iš „Konrado Valerodo“ sekimas. (Negalintieji šį kūrinių skaityti originalo kalba, turėtų susipažinti su puikiu V. Mykaloičio-Putino vertimu Vilniuje 1975 m. išleistoje knygoje A. Mickevičiaus, lyrika, baladės, poemos).

Eglės eilėraščiai, parašyti Šliūpai dar neišvykus iš Lietuvos, dvelkia ramiu optimizmu. Tačiau vėliau jau skamba liūdesys ir elegiškas. Netrukus ir socialinių motyvų, aiškių pasisakymų prieš niekinčius mūsų tautą lenkus, išdidžius bajorus.

Manytina, kad žaismingoji „Daina“ (išspausdinta vėliau, 1896 m. *Vienybėje lietuvininkų* nr. 18, p. 217) buvo suporuota laimės dienomis:

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

10, p. 254 skaitome Eglės eilėraštį „Mūsų šalelė“, kuris prasideda posmu:

*Prigimtinę žemę myliu
Ir jos žmones mįsles gilių,
Ir tuos miškus, eglėnėlius,
Smulkius mūsų žolynėlius.
Romantizmo įtaka, kuri išugdė
„Aušros“ sąjūdį, aiški ir jos eilėraštį „Praeities pamėnėjimas“ (1884 m., nr. 5-6, p. 161)*

*Tarp aukštų pilių, medžiais
aplotė,
Skambėjo giesmė vaidilutų,
Skambėjo daina liūdna
mergaitių*

*Ant garbės didžių Lietuvos
dievaitių.*

Ta pati nuotaika dvelkia „I Nemuna“ eilėraštyje, sukurta 1884 m. (išspausdintas jau Amerikoje, *Unijoje* 1885 nr. 4, p. 15). Čia jau aiškiai A. Mickevičiaus „Dainos“ iš „Konrado Valerodo“ sekimas. (Negalintieji šį kūrinių skaityti originalo kalba, turėtų susipažinti su puikiu V. Mykaloičio-Putino vertimu Vilniuje 1975 m. išleistoje knygoje A. Mickevičiaus, lyrika, baladės, poemos).

Eglės eilėraščiai, parašyti Šliūpai dar neišvykus iš Lietuvos, dvelkia ramiu optimizmu. Tačiau vėliau jau skamba liūdesys ir elegiškas. Netrukus ir socialinių motyvų, aiškių pasisakymų prieš niekinčius mūsų tautą lenkus, išdidžius bajorus.

Manytina, kad žaismingoji „Daina“ (išspausdinta vėliau, 1896 m. *Vienybėje lietuvininkų* nr. 18, p. 217) buvo suporuota laimės dienomis:

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

*Pribūkit jaunikačiai
Kurį nors dieną,
Gal atrasiu tarp jų
Už vyrą sau vieną.*

*Praslinko jau man
Šešiolika metų,
Laikas užsirašyti
Į knygas martelių.*

Toliau, trumpinant po dvi eilutes iš keturių posmų:

*Senas su jauna netinka į porą...
Nenoriu ir tokio, kurs karę
tarnauja...
Nenoriu bajoro, suvis jo
nekenčių...
Jis tikras lenkbernis, o aš
lietuvaite...*

*Zinau aš bernelį,
Kurs išminties šviesios,
Gerai pamokintas,
Lietuviškos dvasios.*

*Tą vyrą noriu sau gauti
Ir renku iš visų,
Bet kur gyvena, kas per vienas,
O! To nesakyti.*

Kituose eilėraščiuose jau skamba liūdesys: mylimasis išvykęs į užjūrį:

*Liūdna, oi liūdna čionai
ant svieto,
Kad persekioja nelaimė kieta.
Niekur nei vilties, nei žiburelio,
O ir priglausti ner patvoirelio.*

(Aušra 1884 m. nr. 7-8, p. 246)
Daugiau apie save Eglė atskleidžia rašiniuose proza. Iš jos straipsnio „Skobi putra iš gyvenimo lietuvininkų“ (*Aušra* 1885 m. nr. 1, p. 13-19) sužinome, kad ji lankydavosi pas kaimynus ūkininkus ir draugiškai su jais bendravusi, domėjosi jų gyvenimu, jų sėkme ir nelaimėmis. Karštai smerkė kaimyno dvarininko negailestingumą, liūdo, kad darbininkai menkai atlyginami, sielojosi, kad valstiečių tarpe daug tamsuolių, kurie tik sūnus leidžia į mokslo, o mergaičių lavinimu nesirūpina. Piktinosi žmonių girtavimu ir prietaravimu, skurdų, paaiškėja ir Eglės religingumas, kai ji rašo: „Mėgstu pasimelsti bažnyčioje, kada tylu... Dievas vienas atneša ramumą širdžiai... Vaskuose man patinka tikti giesmė kunigo Strazdelio Pulkin ant kelių...“ Ją varginusi garsi ir

*Liūdna, oi liūdna čionai
ant svieto,
Kad persekioja nelaimė kieta.
Niekur nei vilties, nei žiburelio,
O ir priglausti ner patvoirelio.*

(Aušra 1884 m. nr. 7-8, p. 246)
Daugiau apie save Eglė atskleidžia rašiniuose proza. Iš jos straipsnio „Skobi putra iš gyvenimo lietuvininkų“ (*Aušra* 1885 m. nr. 1, p. 13-19) sužinome, kad ji lankydavosi pas kaimynus ūkininkus ir draugiškai su jais bendravusi, domėjosi jų gyvenimu, jų sėkme ir nelaimėmis. Karštai smerkė kaimyno dvarininko negailestingumą, liūdo, kad darbininkai menkai atlyginami, sielojosi, kad valstiečių tarpe daug tamsuolių, kurie tik sūnus leidžia į mokslo, o mergaičių lavinimu nesirūpina. Piktinosi žmonių girtavimu ir prietaravimu, skurdų, paaiškėja ir Eglės religingumas, kai ji rašo: „Mėgstu pasimelsti bažnyčioje, kada tylu... Dievas vienas atneša ramumą širdžiai... Vaskuose man patinka tikti giesmė kunigo Strazdelio Pulkin ant kelių...“ Ją varginusi garsi ir

*Liūdna, oi liūdna čionai
ant svieto,
Kad persekioja nelaimė kieta.
Niekur nei vilties, nei žiburelio,
O ir priglausti ner patvoirelio.*

(Aušra 1884 m. nr. 7-8, p. 246)
Daugiau apie save Eglė atskleidžia rašiniuose proza. Iš jos straipsnio „Skobi putra iš gyvenimo lietuvininkų“ (*Aušra* 1885 m. nr. 1, p. 13-19) sužinome, kad ji lankydavosi pas kaimynus ūkininkus ir draugiškai su jais bendravusi, domėjosi jų gyvenimu, jų sėkme ir nelaimėmis. Karštai smerkė kaimyno dvarininko negailestingumą, liūdo, kad darbininkai menkai atlyginami, sielojosi, kad valstiečių tarpe daug tamsuolių, kurie tik sūnus leidžia į mokslo, o mergaičių lavinimu nesirūpina. Piktinosi žmonių girtavimu ir prietaravimu, skurdų, paaiškėja ir Eglės religingumas, kai ji rašo: „Mėg

Lietuviai išeiviai — kas dabar esame?

Pokalbis su Jonu Pabedinsku

Spalio 14 — 16 dienomis Chicagoje ir Lemonte įvyksta "Ateities" akademinis savaitgalis. Pasikaito ciklo bendra tema — "Lietuviai išeiviai — naujų savokų ieškojimas". Kreipėmės į pagrindinį akademinio savaitgalio organizatorių Joną Pabedinską keletais klausimais. Tikimės, kad pasikalbėjimas bus įdomus ir visiems skaitytojams, o ypač būsimam akademinio savaitgalio dalyviams.

— Šių metų savaitgalio bendra tema "Lietuviai išeiviai — naujų savokų ieškojimas". Kada yra tiek visokių problemų ir konkrečių lietuvių visuomenę liečiančių klausimų, ar verta jums kartais gana abstrakčiomis temomis domėtis?

— Paprastai išeivių visuomenėje gyvename, arba nieko lietuvių bei nedarydami, arba bėgdami iš posėdžio, posėdį. Dalyvaujame suvažiavimuose, renkame pinigus ir einam į pabūvius. Tada gerai nors ir rečiau pažūrėti į dalykus ir situacijas iš šono, giliau pagalvoti apie mus pačius, mūsų veiklą ar suprasiti lietuvių padėtį tėvyneje. Mums kilo noras pažūrėti bent iš dalies į tai, kas dabar mes — lietuviai išeiviai — esame, kuria linkme einame, kas darytina, ko siekti. Žinoma, tai labai plati, bendra tema ir mūsų prelegentai tik kelis tu klausimų bruožus ir problemas užkabins. Svarbu, galvojame, nepaklikti vien į veiklos rutiną, kuri metų metais daugiausia tai pati ir retai teduoda galimybių ir reikalus pažūrėti iš esmės.

— Atrodo, kad tie "Ateities" akademiniai savaitgaliai Chicagoje yra pasidaryję jau tradiciniais. Ar galime tikėtis, kad ateitinių ir ateityje juos ruoš?

— Tai priklauso, žinoma, nuo visuomenės dėmesio tiems pasikaito ciklams. Kol kas atsiliepiu neblogi. Jie buvo pradėti su dr. P. Kisieliūso Ateitinių Federacijos valdybos finansine parama. Šiam savaitgaliui turime mecenatą. Tikimės paramos gauti ir kitiems metams.

Jonas Pabedinskas.

— Kas rengia ir praveda šiuos "Ateities" akademinis savaitgalius?

— Ateities žurnalo vakaro programa, ruošia, premijos ir kiti reikalai yra kun. dr. Kęstutis Trimakas ir Vytauto Soliūno rūpestis, žinoma su visu būriu pagalbininkų. Vakaronės ir paskaitas rengia ir praveda daugiausia jaunesni ir vidutinio amžiaus ateitininkai. Rengėjų tikslas yra kiek galint daugiau į tą veiklą įtraukti pačius jauniausius, čia mokslus baigusius. Norime juos mūsų veikla sudominti, duoti jiems pasireikšti ir juos (tikimės — su pasitenkinimu) stebėti.

— Kam šie savaitgaliai skiriami — vien ateitininkams, ar plačiau visuomenei?

— Iš pradžių dėmesys kilo daugiausia iš ateitininkų, bet su kiekvienu savaitgaliu jis plėtoja, ir smagu matyti, kad sulaukė atgarsio platiosios visuomenės. Paskaitų temos aktualios visiems, ne vien ateitininkams. Ir šio akademinio savaitgalio įvykiuose kviečiame dalyvauti visus, kuriuos domina svarstysimos temos.

— Matyti, kad savaitgalių programa jau yra įgavusi tam tikrą savitą formą. Kokie būtų pagrindiniai jo sandai?

— Savaitgalio metu Ateities žurnalas, seštadienio vakarą, per

metinį pobūvį (vakaronę) įteikia ty metų premijas žurnalo bendradarbiams — moksleiviams ir studentams. Tai itin gražus ir svarbus paskatinimas jaunimui dirbti su Ateities žurnalu, kuris, kaip tu rėtumėn pripažinti, kun. dr. Kęstutis Trimakas redaguojamas, yra tikrai iškilęs savo kokybė.

Penktadienio vakaronė paprastai skiriama daliajam žodžiui — programą sudaro ir atlieka jaunimas. Seštadienį visą dieną ir sekmadienį priešpiept vyksta paskaitos ir simpoziumas pasirinktą bendra savaitgalio temą. Kaip ateitininkams įprasta, pridera, ir miela, visą savaitgalį užbaigiam šventom Mišiom su bendrai temai pritaikyta pamokslu.

— Pastebėjome, kad kiekvienais metais didžiųjų prelegentų sudaro naujos jėgos. Kaip pasirenkate kviečiamus paskaitininkus?

— Mūsų tikslas yra ne tik suteikti forumą išeivijoje subrendusiems ar bėbrenčiantiems intelektualams, bet taip pat ieškoti ir kiek galima labiau išbalansuotos analizės ir atsakymų į įvairius klausimus — todėl norime išgirsti ir mūsų veteranus. Ir iš šio savaitgalio programos dalyvių pavardžių matysite, kad stengiasi to principo laikytis. Prelegentai bus Viktoras Nakas, prof. dr. Kęstutis Skrupskelis, dr. Antanas Sužiedėlis; komentatoriai — dr. Adolfas Damašius, dr. Juozas Meškauskas; simpoziumo dalyviai — poetas Kazys Bradūnas, muzikė Emilija Sakadolskienė, dailininkė Dalia Kolbaitė.

— Ko siekiama, ruošiant šiuos akademinis savaitgalius?

— Šalia aiskaus tikslo atkreipti dėmesį į Ateities žurnalo jauniaušius bendradarbius ir juos skatinti toliau būti lietuviškių kūrybiniais, norime prisidėti — savo paskaitomis, svarstytais ir diskusijomis — kiek mums įmanoma, rimčiau prie lietuviškos kultūros ir intelektualinės veiklos.

Man atrodo, kad būdami mažos tautos nariai ir nedidelis išeivių būrys, mes savaime daugiausia dėmesio esame linkę kreipti į veik-

los kokybę, o ne į kokybę. Tarsi ieškome lietuviškos kokybės koeficiento. Jeigu, hipotetiniai, paimtumėm kraštutinį pavyzdį, tai šokių šventėje, kurioje šoktų 10 000 žmonių jau daug kartų matytus šokius, pasirodytume savo kokybės. Bet jeigu Sagys su choreografuotą tris lietuviškos stiliaus baleto šokius su Baryšnikovu ir tas juos su Kirkland pasoktų televizijoje, tada sakytumėm, jog šio pasirodymo lietuviškas kokybės koeficientas aukštas. Manau, kad panašiai galėtume pažūrėti ir į mūsų intelektualinės srities veiklą: paskaitas, stovyklas, suvažiavimus, šventes ir t. t. Kad ir mažos, palyginti, rengėjų grupės, kaip pvz. santariečiai ar Europos ateitininkai metų metais surengia aukštos kokybės susibūrimus.

Šalia rūpestio kokybe, norime susitelkti prie lietuviškų klausimų. Norime vengti to, mus mažai liečiančių. Nematau didelės vertės mums susirinkti išklausti lietuvių, kad ir labai aukštos kokybės paskaitos, verstos iš portugalų ar anglų kalbos, kaip geriau iškirsti Amazonės miškus. O tokių paskaitų pasiūloka kai kuriuose mūsų simpoziumuose ar suvažiavimuose. Nauda iš to, galvočiau, tėra, kad pasidžiaugiamie viens kitam parodomė, kokių tikrai gudių lietuvių turime. Tačiau be vieno kito savimeilės pamasažavimo tokios temos vargu ar daug naudos duoda kitiems lietuviams.

Žinoma, dažnai be kritiško žmonių skaičiaus ar pinigų kiekio nemanoma nei reikiama kokybė. Bet jos siekti verta, ir mes, kiek sugebėsime, stengsimės ir toliau organizuoti šiuos savaitgalius, kokybiškai tiek pasiekiančius, kiek bent mums taip atrodo, dabartinis Ateities žurnalas.

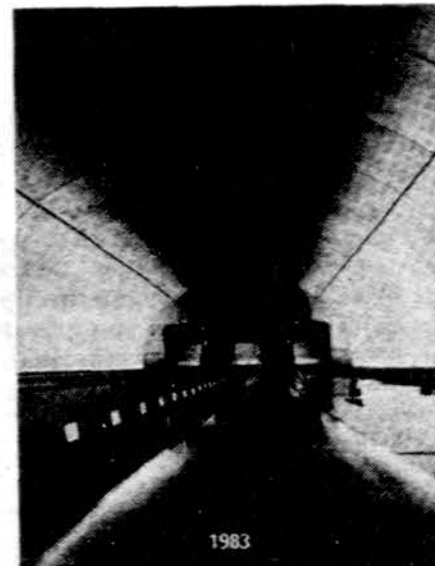
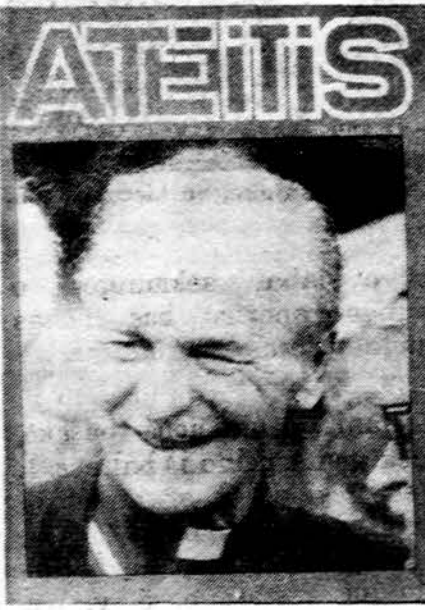
— Džiaugiamiesi šios jau gyvenamiesiems ateitininkams kartos būrelio žmonių iniciatyva, linkime, kad ir šis "Ateities" akademinis savaitgalis atneštų naujų, šviežių minčių susirinkusiai visuomenei, sukeltų tokią pat gyvas diskusijas, paskleistų kontrolversijų, kaip ir ankstesnėse. Tikimės, kad Chicagoje ir aplinkinių lietuvių, kuriems rūpi mūsų tautinė ateitis, šia proga pasinaudos.

NAUJI LEIDINIAI

• Ateitis nr. 6 (1983 birželis-liepa). Ateitinių Federacijos leidžiamas katalikiškos-lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyriausiasis redaktorius — kun. dr. Kęstutis Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Administratorius — Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629. Prenumerata metams JAV ir Kanadoje — 12 dol., Pietų Amerikoje — 7 dol., kituose kraštuose — 9 dol.

Numeris skiriamas šiais metais netikėtai mirusio ilgaalio Ateitinių Federacijos dviasios vado, visuomenininko, rašytojo, pastoracinio darbuotojo, jaunimo auklėtojo kun. prof. Stasio Ylos šviesiam atminimui. Spausdinami atsivėsinimo žodžiai, kilę iš įvairiausių visuomeninio darbo sričių, ištraukos iš vėlinio veikalų, sudarančių jo idėjinį palikimą, bei pavyzdžiai jo poetinės kūrybos, taipgi jo paskutinio pamokslas, pasakytas šiemetiniame lietuvių politinių kalinių suvažiavime Chicagoje, tekstas bei prieš pat mirtį rašytas laiškas Moteris ir Kristus redaktoriui. Numeris iliustruotas nuotraukomis, kuriose lyt matome besispystantį ir beveikiantį kun. prof. Stasį Ylą.

"Atžalų" skyriuje rašo Dalia Kašubaitė, Ramūnas Balčiūnas ir Tauras Bublys, o "Veiklos" skyriuje Ateities redaktoriai kun.

Eugenijus Butėnas, Rimvydo Cinkos ir Stepo Rušinskoto, grafikos ir tapybos darbų paroda vyksta Čiurlionio galerijoje, Jaunimocentre, Chicagoje nuo 1983 m. spalio 7 iki spalio 20 dienos.

dr. Kęstutis Trimakas pateikia reportažą iš savo kelionės į Australiją ir susitikimų su Australijos ateitininkais.

• Mūsų sparnai nr. 54 (1983 birzelis). Lietuvių evangelikų reformų žurnalas, leidžiamas Lietuvių Evangelikų Reformų Bažnyčios kolegijos. Redaguoja Petras Bružas, 4429 S. Talman Ave., Chicago, Illinois 60632. Administratorius Jonas Palšis, 5718 S. Richmond, Chicago, Illinois 60629.

Religinė ir tautinė temom rašo kun. Stasys Neimanas, kun. Povilas Dyls, kun. Eugenius Gerulis, Vaclovas Prūsas, Aleksandra Vaisiūnienė, Arvydas Ramonis ir daug kitų autorių. Jono Kutros straipsnyje "Ašaus šimtmetis" apibūdinama jos reikšmė mūsų tautinio atgimimo istorijoje. Straipsniu "Reformatorius dr. Martynas Liutėris" pažymima visame krikščioniškame pasaulyje šiais metais minima 500 metų sukaktis nuo Martyno Liutėrio gimimo. Jurgio Jasinskio straipsnyje "Klaipėdiečiai jaunuliai Tauragėje" dokumentuojama Tauragės mokytojų seminarijoje 1936-1940 metais besimokiusių jaunulio likimas ir jų sunki padėtis, kada 1939 metais nacinė Vokietija atplėšė Klai-

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

mu, tai šiandien tenka ieškoti būdų savo tautiškumą suderinti su kitų tautiškumu. Atsakymo į šį klausimą neradus, tautiškumas pasidaro ne tiek vertybė, kiek yda. Jaunajai ateitininkijai kartai šis klausimas kyla labai egzistencinėje, net grėsmingoje formoje. Nesugebėjimas rasti visus patenkinančio atsakymo kenkia pačiam tautiškumui.

Dar yra viena problema, kuri šiandien yra gyva tiek lietuviškoje, tiek tarptautinėje plotmėje. Tai yra marksizmo iškelta problema. Ją galima aptarti klausimu, kas ateityje bus turto valdytojas: atskiras asmuo, ar bendruomenė. Marksizmas šį klausimą sugebo iškelti taip plačiai, kad šiandien negalima jo apeiti. Jis paneigė ligi šiol principinę laikomą tiesą, kad žmogus yra turto valdytojas. Remiantis marksistine teorija, savininku žmogus galės būti tik tiek, kiek jam valdžios bus leidžiama. Tai šiandien yra praktikuojama komunistinėse kraštuose. Lietuviškai visuomenei šis klausimas nėra tik teorinis klausimas, bet giliai išgyventas rūpestis.

Abu galimi atsakymai į šią problemą turi savo pavojus. Jei išliks turtingas žmogus, ar jis nebus skriaudėjas? O, jei žmogus bus savo pragyvenime priklausomas nuo bendruomenės, ar jis galės būti laisvas? Šiame klausime svario centrą sudaro ne vien turto turėjimas ar neturėjimas, bet ar ateities žmogus galės būti laisvas, ir jei taip, tai kokią būdą.

V. Bgd.

pėdos kraštą. Vėtingi ir I. Knopfmillerio prisiminimai iš Ryto fronto 1941-43 metais, kuriame kai kuriems lietuviams teko tarnauti vokiečių-rusų kalbos vertėjais. Pateikiama nemažai žinių iš dabartinio lietuvių protestantų gyvenimo ir veiklos.

• Laivas, nr. 4 (1983 liepa-rugpjūtis). Religinio ir tautinio gyvenimo dvi mėnesinis žurnalas, leidžiamas Marijonų vienuolių. Redaktoriai — kun. J. Vaskas, MIC. Adresas: 4545 West 63rd Street, Chicago, IL 60629.

„Aušros“ moterys

(Atkelta iš 3 psl.)

dažnai bažnyčios orumui netinkanti muzika, pvz. kai jai tekę girdėti vargonininką polonezą grojant.

Įdomus ir šiandien aktualus jos straipsnis „Trumpa pažvalga kodėl mūsų lietuviams vargu yra gauti pačias lietuviškas“ (Aušra 1985 m., nr. 45, p. 9). Jos žodžiais: „Vai kaip aš paskui motina... maišytų tėvų vaikai niekuomet nebus lietuviškas, kadangi motina ne lietuvi“.

Eglės raštai nepasižymi originalumu, juose aiški ne tik romantizmo, bet vėliau ir lenkų literatūroje viešpatavusio pozitivizmo įtaka, kaip M. Konopnickos poezija, E. Ožėsienės, M. Radzevičiūtės proza. Ir pati Šliūpas rašė: kad „jos mūza nėra pirmė, bet anais laikais mažai buvo ir tokių“. Viena iš pačių pirmųjų moterų poečių, dargi bajoraitė, rašiusi poeziją lietuviškai, nusipelnė pagarbos tautinio atgimimo skaitytųjų tarpe. Tai buvo tikra „Aušros“ dukra.

Jonas Šliūpas, emigravęs į Ameriką, atsidūrė dideliame varge, nes visą savo uždarbį ir energiją skyrė lietuviškai spaudai, leido laikraščius, rūpinosi, kad jie būtų platinami Lietuvoje, organizavo išeivius.

1885 m. rugsėjo mėn. Eglė atvyko į New Yorką. Skubiai susituko jaunavedžiai, kartu stvėrė darbu. Eglė, dvaro panele, pateko į skurdžiausią miesto lūšnyną, į įvairių tautybių imigrantų mišinį. Tačiau ji prisitaikė, nes dar Lietuvoje skleidė mintį, kad moterys neturintios bijoti fizinio darbo. Nors ant jos pečių krito visa namų ruošia, juodas darbas primityviausiomis sąlygomis, ji sykiu ėjo į fabriką, siuvimais pelnytų uždarbį remė vyro veiklą. Dažnai abiem tekdavo badauti, kartais dalintis vienu bananu į dieną. Patys skurdami, Šliūpai sugebėdavo dar teikti pastogę naujesiems ateiviams ir pa-

dėdavo jiems isikurti. Vienintelė apsišvietusi lietuvi, Eglė, kiek galėdama gelbėdavo vargingas tautietes, ypač kai gyveno tarp Pensilvanijos angliakasių. Nepaisant sunkumų, J. Šliūpas savo santykius su žmona taip apibūdino: „Nors ir vargingai, bet meilėje gyvenome“.

Šliūpas, organizuodamas lietuvių išeiviją, stengėsi ją atskirti nuo lenkų, su kuriais juos rėdo bendra tikyba ir kilmė. Nors pats buvo kovojantis laisvamanas, jis rūpinosi kurti atskiras nuo lenkų lietuviškas parapijas. Eglė visa siela įsijungė į vyro darbą, gynė jo pažiūras ir gyvai dalyvavo visuomeniniame gyvenime. Ji stebino mūsų išeivius savo drąsa ir žiniomis, kai ugningomis praskalbomis nuo scenos ragino juos dirbti Lietuvos labui. Tai buvo neįprasta moteriai tais laikais.

Abu su vyru ruošdavo įvairius renginius, davė pradžią vėliau pagarsėjusiems lietuviškiems vakarams, vėliau ir mėgėjų vaidinimams. Ji pati organizavo chorą ir juose dainuodavo, rašydavo į Šliūpo leidžiamus laikraščius *Unija*, *Lietuviškąjį balsą*, vėliau į *Vienybę lietuvininkų* ir kitus. Lygiagrečiai siuntinėjo eilėraščius ir korespondencijas į *Aušrą*.

Del savo karšto būdo Šliūpas greit įsigijo daug priešių tarp lenkų ir kai kurių lietuvių katalikų, kunigų. Prasidėjo aštrūs konfliktai, dėl kurių teko jam pačiam, kartu ir Eglei, turėti daug nemalonių, net nukentėti. Priešai net gąsdindavo vaikus: „Tylėk, nes ateis barzdyla Šliūpas ir jus išnės“...

Po kelerių metų, kai atsirado vaikūciai — dukterė Aldona ir sūnus Kęstutis, gyventi pasidarė dar sunkiau. Talpintis mažame butelyje, kur kartu stovėjo maža koja minama spaustuvės mašina, buvo sukrautas popierius ir kiti reikmenys, vyko redakcijos, administracijos bei laikraščio ekspediciojos darbai, lankėsi svečiai

žmonės — o net vaikams trūko maisto, drabužių, nebuvo iš ko jiems nupirkti lovyčių — jie buvo guldomi spaustuvės raidėmis laikyti gėdos... Pagaliau Eglė daugiausiai kentėti nebegalėjo. Impulsyvi, audringoje scenoje išbarstė laikraščio rinkinį ir pareikalavo iš vyro daugiau rūpinis šeimai. Ji privertė Šliūpą eiti studijuoti mediciną, o pati su vaikais kuriam laikui 1889 m. išvyko į Lietuvą pas gimines.

Tačiau viešnagė Ručėnuose nebuvo maloni. Lietuvių tautiniam sąmonėjimui stiprėjant, kartu augo ir dvarininkų pasidavimas lenkų tikybei. Giminės, nepaisydami griežtų tėvų nusietaimo, kalbino vaikūcius lenkiškai, prikaišiojo Eglei, kam teko jusi už neturtingo „lietvomo“ (niekinamas žodis, kuriuo lenkai vadindavo lietuvius patriotus), lenkų persekiojė. „Globėjai“ skirtos dalies jai neišmokojo.

1891 m. grįžusi į Ameriką, Eglė dar kurį laiką kentėjo vargą. Tik kai Šliūpas baigė universitetą ir įsigijo gydytojo diplomą, išvydė sėkmingą praktiką, reikalai pasitaisė. Ilgai keitė gyvenamąsias vietas, Šliūpai pastoviai apsigyveno Scrantono mieste, Pensilvanijoje. Pastatyti savi namai virto lietuviškos veiklos centru visoms Jungtinėms Valstybėms, kur lietuvių būta. Čia virė kultūrinis ir politinis darbas, remiantis nepriklausomos Lietuvos kūrimąsi, lankėsi žymieji lietuvių veikėjai, vietiniai ir atvykstantys iš Lietuvos, kaip dr. J. Basanavičius, rašytojai Žemaitė, kanauninkas J. Tumas-Vaižgantas, taip pat O. Širvydas, K. V. Rackauskas, Martynas Yčas, kuris vedė jauniausiąją Šliūpų dukterį Hypatiją. Eglė, gera šeiminkė, visus maloniai priminėjo, vaišino.

L. Šliūpienė visą laiką gyvai dalyvavo lietuviškoje spaudoje ir visuomeninėje veikloje. Artimai bendradarbiavo su J. Šliūpo bičiuliu aušrininku M. Davainai-Silvestravichu (buvo vedęs jos

seserį Juliją), Lietuvoje leidusį žurnalą lenkų kalba *Litua*, kuris savo patriotiniais straipsniais grąžino Lietuvai ne vieną iš daugelio išlaikytų po plačiajau Rusijos imperiją, nutaustantių lietuvių. Eglė palaikė ryšius laikais su lenkų rašytoja M. Radzevičiute, kuri buvo palanki lietuvių tautiniam sąjūdžiui, vertė kai kuriuos jos kūrinis į lietuvių kalbą. Mažiau rašė eilėraščių, bet viename, antrašte „Bajorams“, karštai priminė, kad:

*Is lietuvių esame mes kraujo,
Mums broliai lietuviai...
(Vienybė lietuvininkų, 1893 m.
nr. 29, p. 348).*

Ji šaukė Lietuvos bajorus bendradarbiauti su tautinio atgimimo veikėjais. Jau daugiau linko į prozą — jos straipsniai apie moters būklę, jos teises, ištikinę ją, kad yra labai svarbu lavintis, įsigyti koki amatą, specialybę ir siekti nepriklausomybės nuo vyru. Tai buvo pirmas kartas mūsų istorijoje, kai pradėta kelti moterų teisių svarba. Visada nukriauštyti ir nelaimingųjų gynyja, ji rašė straipsnius įvairiais savo laiko rūpimais klausimais, ypač vaikų auklėjimo temomis. Jos straipsniai giliai humaniški, pagrįsti meile bei sveiku protu, ir šiandien bei aktualūs. Susibūrusi šviesos išeivis ir užmezgusi ryšius su Amerikos feministėmis, įkūrė „Lietuvos dukterų“, „Pažangiųjų moterų“ draugijas, remė kultūros bei švietimo organizacijas, kaip „Apšvietą“, „Tėvynės mylėtojų“ ir kitas.

Įprasta manyti, kad tai buvo J. Šliūpas, kuris davė pradžią lietuvių mėgėjų teatrui Amerikoje. Tačiau ar ne Eglė priklausė šioje srityje pionierės palmė? Juk tikrai jai atsiradus Jungtinėse Valstybėse 1885 m. rudenį, prasidėjo lietuviški vakarai, vėliau ir vaidinimai. Žinome, kad Šliūpas juos organizavo, dėmėdosi teatru, net pats bandė rašyti dramas, tačiau atrodė natūralu, kad ne jam, o Eglei turėjo kilti idėja organizuoti mėgėjų teatrą. Ji, be abejonės, buvo susipažinusi su dvarų salionuose vykdančiais koncertais.

„gyvaisiais paveikslais“, vaidinimais. Jie per visą 19-ą amžių ten buvo labai populiarūs ir jiems pavyzdžių netrūko, nes dvarininkai daug važinėjo į Vilnių, Varšuvą, Maskvą, Peterburgą, net į užsienius. O ten turėjo progą matyti geriausias pasaulio pastatymus, tad ir jais sekti. Yra žinoma, kad Eglė pati dalyvavo pačiuose pirmuose lietuviškuose vaidinimuose, kai kuriems net specialiai rašė dainas, kaip J. Griniaus vaideliui „Kova po Grunvaldu“ (1892.III.7 Chicagoje — *Vienybė lietuvininkų* p. 464). Taip pat ji pati rašė teatrui kūrinėlius. Štai, iš Jono Šliūpo laiško, rašyto Eglei į Lietuvą 1885 m. v. sara, sužinome, kad ji jau buvo parašiusi kažkokią, anot jo, „komediutę“ (tai buvo anksčiau, negu pasirodė garsoji Keturaktis „Amerika pirtyje“, išspausdinta Amerikoje 1895 m.). Daug Eglės kūrybos yra žuvę, tik yra išlikusi trijų veiksmų komedija „Netikėtai“, išspausdinta 1910 m. Philadelphiaje. Toji komedija buvo pakartotinai vaidinama Amerikoje, taip pat ir Vilniuje 1911 m., refazuojant jaunam advokatui Mykolui Slezevičiui, vėliau buvusiam nepriklausomos Lietuvos ministru pirmininku (V. Maknys, *Lietuvių teatro raidos bruožai*, Vilnius, 1972, p. 329). Nežinia, ar Šliūpo laiške minimoji „komediutė“ buvo toji pati „Netikėtai“, bet sprendžiant iš tematikos, manytina, kad taip, arba kita, bet rašyta taip pat anksčiau, dar Eglei būnant Lietuvoje. Turint visa tai galvoje, Eglė turėtų būti laikoma viena iš lietuvių teatro pradininkų išeivijoje. Eglės vieta, kaip poetės, yra lietuvių literatūroje labai turti, bet kaip visuomenininkė ji turėjo daug nuopelnų mūsų tautai.

Greta visuomeninės veiklos Šliūpienė daug dėmesio ir laiko skyrė savo šeimai, rūpestingai vaikams auklėjo, stropiai žiūrėdama jų dorovės ir lavinimosi. Mėgo darbus ūkyje, kurį tam tikrą laiką turėjo Pensilvanijoje. Didelės įtakos jai ir visai šeimai paliko ilgą laiką pas juos gyvenęs 1863 metų sukilėlis, kunigas V. Dembskis, labai įdomus žmogus, daug pasaulio matęs ir plačiai išsilavinęs.

Sio šimtmečio pradžioje Eglė jautėsi jau pavargusi, bet dar dalyvavo naujesnės dviasios leidinio *Naujoji gadynė, Laisvoji mintis*. Vyru dažnai keliaujant, vaikams paaugus ir tolinantis nuo namų, ji jausdavosi vieniša, liūdnava. Tik geresnės sąlygos jai leido naudotis šio krašto kultūrinio gyvenimo ir lankydavosi koncertuose, pvz. I. Paderewskio, gerosios teatrų pastatymuose, kur jai teko matyti daug garsenybių kaip E. Modzejevską, Sarah Bernhardt. Yra dar žmonių, kurie ją atsimena kaip aistringą teatro mėgėją: lietuvišku kostiumu, languotu šilkiniu sijonu, juodu aksominio kikiuku, kaip tuomet vilkėta, ilgais karoliais, su spalvotais kaspais ant galvos, jausmingai iš scenos deklamuojančia.

Eglė buvo vidutinio ūgio, apypilnė, mėlynakė brunetė. Energinga, dažnai impulsyvi, greitai užsidegianti, bet tuo pat metu leidžianti, kartu sentimentali, gėraširdė ir pasižymėjusi aštriu humoro pajautimu. Kalbėjo sodriai ryti aukštaitių tarne.

Paskutinis svarus Eglės patarimas tėvynei — jos žygis Paryžiuje, kur ji 1919 m. buvo atsidariusi su vyru, buvusiu lietuvių delegacijos prie Versalio tautos sutarties nariu. Mokėdama angliskai, ji per aukšto amerikiečio karininko žmoną išrūpino Lietuvai leidimą įsigyti mūsų kariuomenei dalį Amerikos kariuomenės po karo likviduotą turto, labai naudingo mūsų jaunajai valstybei.

Per visą ilgą buvimą Amerikoje laiką Eglė svajėjo grįžti į tėvynę. Dar jaunystėje parašytame eilėraštyje „Lidnybė“ ji išreiškė tą savo troškimą:

*Yra tai laimė už visas didžiausias,
Lietuvos laisvę akimis datirti.
O paskui žemę prigimtoje mirti.
Pirmajam pasauliniam karui pasibaigus, visa Šliūpų šeima grįžo į Lietuvą: abu Šliūpai, dukterė*

veinės 1863 metų sukilėlis, kunigas V. Dembskis, labai įdomus žmogus, daug pasaulio matęs ir plačiai išsilavinęs.

Sio šimtmečio pradžioje Eglė jautėsi jau pavargusi, bet dar dalyvavo naujesnės dviasios leidinio *Naujoji gadynė, Laisvoji mintis*. Vyru dažnai keliaujant, vaikams paaugus ir tolinantis nuo namų, ji jausdavosi vieniša, liūdnava. Tik geresnės sąlygos jai leido naudotis šio krašto kultūrinio gyvenimo ir lankydavosi koncertuose, pvz. I. Paderewskio, gerosios teatrų pastatymuose, kur jai teko matyti daug garsenybių kaip E. Modzejevską, Sarah Bernhardt. Yra dar žmonių, kurie ją atsimena kaip aistringą teatro mėgėją: lietuvišku kostiumu, languotu šilkiniu sijonu, juodu aksominio kikiuku, kaip tuomet vilkėta, ilgais karoliais, su spalvotais kaspais ant galvos, jausmingai iš scenos deklamuojančia.

Eglė buvo vidutinio ūgio, apypilnė, mėlynakė brunetė. Energinga, dažnai impulsyvi, greitai užsidegianti, bet tuo pat metu leidžianti, kartu sentimentali, gėraširdė ir pasižymėjusi aštriu humoro pajautimu. Kalbėjo sodriai ryti aukštaitių tarne.

Paskutinis svarus Eglės patarimas tėvynei — jos žygis Paryžiuje, kur ji 1919 m. buvo atsidariusi su vyru, buvusiu lietuvių delegacijos prie Versalio tautos sutarties nariu. Mokėdama angliskai, ji per aukšto amerikiečio karininko žmoną išrūpino Lietuvai leidimą įsigyti mūsų kariuomenei dalį Amerikos kariuomenės po karo likviduotą turto, labai naudingo mūsų jaunajai valstybei.

Per visą ilgą buvimą Amerikoje laiką Eglė svajėjo grįžti į tėvynę. Dar jaunystėje parašytame eilėraštyje „Lidnybė“ ji išreiškė tą savo troškimą:

*Yra tai laimė už visas didžiausias,
Lietuvos laisvę akimis datirti.
O paskui žemę prigimtoje mirti.
Pirmajam pasauliniam karui pasibaigus, visa Šliūpų šeima grįžo į Lietuvą: abu Šliūpai, dukterė*

Dalis „Aušros“ šimtmečiui skirtos medžiagos netilpo į sukaustytus „Draugo“ kultūrinio priedo (1983 m. spalio mėn. 1 ir 8 d.) numerius. Ji bus atspausdinta dar šiais metais vėlesniuose kultūrinio priedo numeriuose. „Aušros“ šimto metų sukakties pažymėjimą „Draugo“ kultūrinio priedo yra parėmusi JAV L.B. Kultūros taryba iš jai skirtos Lietuvių Fondo samatos.

Aldona, jau irgi medicinos daktarė, sūnus Kęstutis, fizikas, literatas ir menininkas, taip pat dukterė Hypatija su vyru Martynu. Yč — pirmųjų mūsų finansų ministrų. Jie tuo stvėrė darbu. Šliūpienės pavyzdžių mūsų visuomenė pradėjo vadinti vaikus istorikais arba tautosakos lietuviškiems vardais.

Eglė susitiko Lietuvoje su savo seserimis — Julija Davainai-Silvestraviciene, Bronė Baceviciene, netekėjusia Adele, broliu Mykolu Malinausku. Tik antras brolis, Vaclovas, Amerikoje dingio be žinių. Eglė jau buvo paligiusi daugiausia praleidavo laiką su dukters Yčienės šeima, augino jos vaikūcius. Labai kentėjo del sunkios gabaus sūnaus ligos, kuri anksti (1932 m.) paguldė jauną žmogų į kapus. Labai mėgo vasaroti Palangioje, visuomenės gyvenime nedaug dalyvavo.

Ludvika Malinauskaitė-Šliūpienė-Eglė mirė Kaune 1928 m. balandžio 7 d. — dar laisvoje Lietuvoje, ištikima savo šūkiui: „Išgelbėti Lietuvą galima ne kardų žvangėjimu, bet mokslo spindėjimu“.

(1) Lietuvių Enciklopedijos XXX t. 63 p. netiesiogiai duotas Malinauskaitės-Šliūpienės vardas: šeimos duomenimis ji buvo Ludvika, ne Ludvika, o jos tėviškė — ne Ručionys, tik Ručėnai.